

Є. М. Потапчук

РЕЦЕНЗІЯ

**на монографію “Засади бойової психологічної травматизації військовослужбовців”,
яка підготовлена кандидатом психологічних наук, старшим науковим співробітником
Колесніченком О.С.**

Тривала участь у бойових діях спричиняє як накопичення дії стрес-факторів, так і певну адаптацію до їх дії. І в тому, і в іншому випадках відбуваються зміни у структурі особистості військовослужбовця та системі її саморегуляції. Існуючі на сьогодні дослідження вже довели, що для переважної більшості військовослужбовців існує критична тривалість відряджень до зони бойових дій – період, у межах якого для переважної більшості військовослужбовців можливим є практично повне відновлення зовнішніх і внутрішніх ресурсів психіки військовослужбовців до дії бойових стрес-факторів. Так, емпіричним шляхом встановлено, що максимальний термін відрядження, який призводить до психічного виснаження військовослужбовця при постійному перебуванні у зоні бойових дій, не повинен перевищувати 35-45 діб, проте військовослужбовці Національної гвардії України та інших військових формувань знаходяться у зоні АТО (ООС) протягом 4-5 місяців.

Подані у монографії результати дослідження дозволяють комплексно підійти до вирішення проблеми формування стійкості до травматизації бойовим досвідом військовослужбовців, а саме: сприяють формуванню уявлення про поетапні (від моменту отримання повідомлення про відрядження до зони бойових дій до завершення бойового періоду, під час якого відбуваються усвідомлення бойового досвіду, його вбудовування у загальний досвід та картину світу військовослужбовця) трансформації, що відбуваються у структурі особистості та системі саморегуляції військовослужбовців, які мають різний рівень професійної та психологічної готовності до участі у бойових діях. Остання передбачає наявність професійної та професійно-психологічної загальної та спеціальної підготовки осіб, які за своїми психологічними особливостями є придатними для проходження військової служби. Умови масштабних

бойових дій, які зумовили необхідність мобілізації цивільного населення з мінімальною військовою підготовкою та прискорений випуск курсантів з вищих військових навчальних закладів, забезпечили значну диференціацію вибірки військовослужбовців за фактором професійної та психологічної підготовки до участі у бойових діях, що дозволило організувати дослідження для визначення механізмів бойової психологічної травматизації, а також шляхів формування стійкості до травматизації бойовим психічним досвідом.

Логічним завершенням монографії є розроблена програма профілактики бойової психологічної травматизації військовослужбовців Національної гвардії України, яка включена до процесу психологічного забезпечення службово-бойової діяльності НГУ.

До позитивних сторін монографії слід віднести викладені результати розробленого психодіагностичного інструментарію – методик “Стійкість до бойової психологічної травматизації” та “Оцінка травматичності бойового досвіду”, обґрунтовані їх валідність і надійність.

Зміст викладеного матеріалу відповідає державним освітнім стандартам, сучасному науковому рівню розвитку психології діяльності в особливих умовах. Монографія розрахована на практичних психологів, науково-педагогічних працівників, слухачів магістратури, аспірантів, ад’юнктів, курсантів та студентів вищих навчальних закладів – майбутніх психологів, а також слухачів курсів післядипломної освіти психологічного профілю.

Вважаю, що монографія “Засади бойової психологічної травматизації військовослужбовців”, яка підготовлена О.С. Колесніченком, є своєчасною і необхідною науковою працею для підготовки фахівців сектору безпеки та оборони України. Видавництво може прийняти її у поданому авторському вигляді і готувати до друку.

**Завідувач кафедри психології та педагогіки Хмельницького
національного університету, заслужений працівник освіти України,
доктор психологічних наук, професор**

Є.М. Потапчук

© Є. М. Потапчук, 2019

О. В. Тімченко

РЕЦЕНЗІЯ

на словник “Психологія діяльності в особливих умовах”, який підготував авторський колектив: доктор психологічних наук, професор Приходько І.І., кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Колесніченко О.С., кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Мацегора Я.В., кандидат психологічних наук Юр’єва Н.В., Байда М.С.

Запропонований словник “Психологія діяльності в особливих умовах” складає 344 термінів-понять. У ньому вперше введено нові поняття й узагальнено наукові категорії, які найбільш широко застосовуються у психології екстремальної діяльності.

Словник “Психологія діяльності в особливих умовах” сприятиме вирішенню таких завдань, як: 1) забезпечення спільного підходу до розуміння військовими психологами, командирами, фахівцями по роботі з особовим складом, медичної служби та іншими спеціалістами психологічних явищ, сутності та змісту психологічної роботи у НГУ та інших військових формуваннях; 2) створення передумов для додержання послідовності у діях посадових осіб при здійсненні психологічного забезпечення всіх видів службово-бойової діяльності; 3) розширення теоретичних основ самоосвіти військових психологів; 4) створення можливостей для контактів військових практиків з провідними вченими у сфері психології екстремальної діяльності.

Змістовні характеристики понять і термінів, що містяться у словнику, ґрунтуються на досягненнях сучасної науки і практики, відображують погляди провідних вітчизняних

і зарубіжних дослідників. У формуванні тезауруса словника враховуються матеріали, які містяться в різних психологічних словниках, словниках-довідниках військових понять та категорій, тлумачних психологічних словниках, а також підручниках з військової психології, монографіях та наукових словниках.

Словник розрахований на офіцерів-психологів, офіцерів по роботі з особовим складом, науковців, педагогів, слухачів магістратури, курсантів і студентів вищих навчальних закладів – майбутніх психологів, а також слухачів курсів підвищення кваліфікації офіцерського складу психологічного профілю.

Вважаю, що у словнику було б доцільно детальніше розкрити термінологічні питання надання першої психологічної допомоги постраждалим у кризових ситуаціях.

У цілому рецензований словник сприятиме поглибленню професійних знань психологів сектору безпеки та оборони України, упорядкуванню і стандартизації основних військових психологічних термінів.

Вважаю, що словник “Психологія діяльності в особливих умовах” можна прийняти у поданому авторському вигляді та рекомендувати до друку.

Головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України, доктор психологічних наук, професор

О.В. Тімченко